

**ГЕНДЕРНИЙ ТА
ФЕМІНІСТИЧНИЙ
ПІДХОДИ:
ТЕОРЕТИЧНІ
ЗАСАДИ ТА
КЛЮЧОВІ КАТЕГОРІЇ**

ФЕМІНІСТИЧИЙ ПІДХІД

дослідницький міждисциплінарний підхід,
завданням якого є розкриття ролі жінок в
соціумі.

Основні завдання: - з'ясувати витоки та
пояснити механізми гендерної дискримінації,
подолання андроцентричного ухилу.

**ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД –
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД,
МЕТОЮ ЯКОГО Є ДОСЛІДЖЕННЯ
МЕХАНІЗМІВ ТА ПРАКТИК
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН**

Поняття «гендер» походить з лінгвістики і у своєму первісному значенні перекладається як «рід».

Вперше розмежування поняття «стать» і «гендер» - 1968 р.

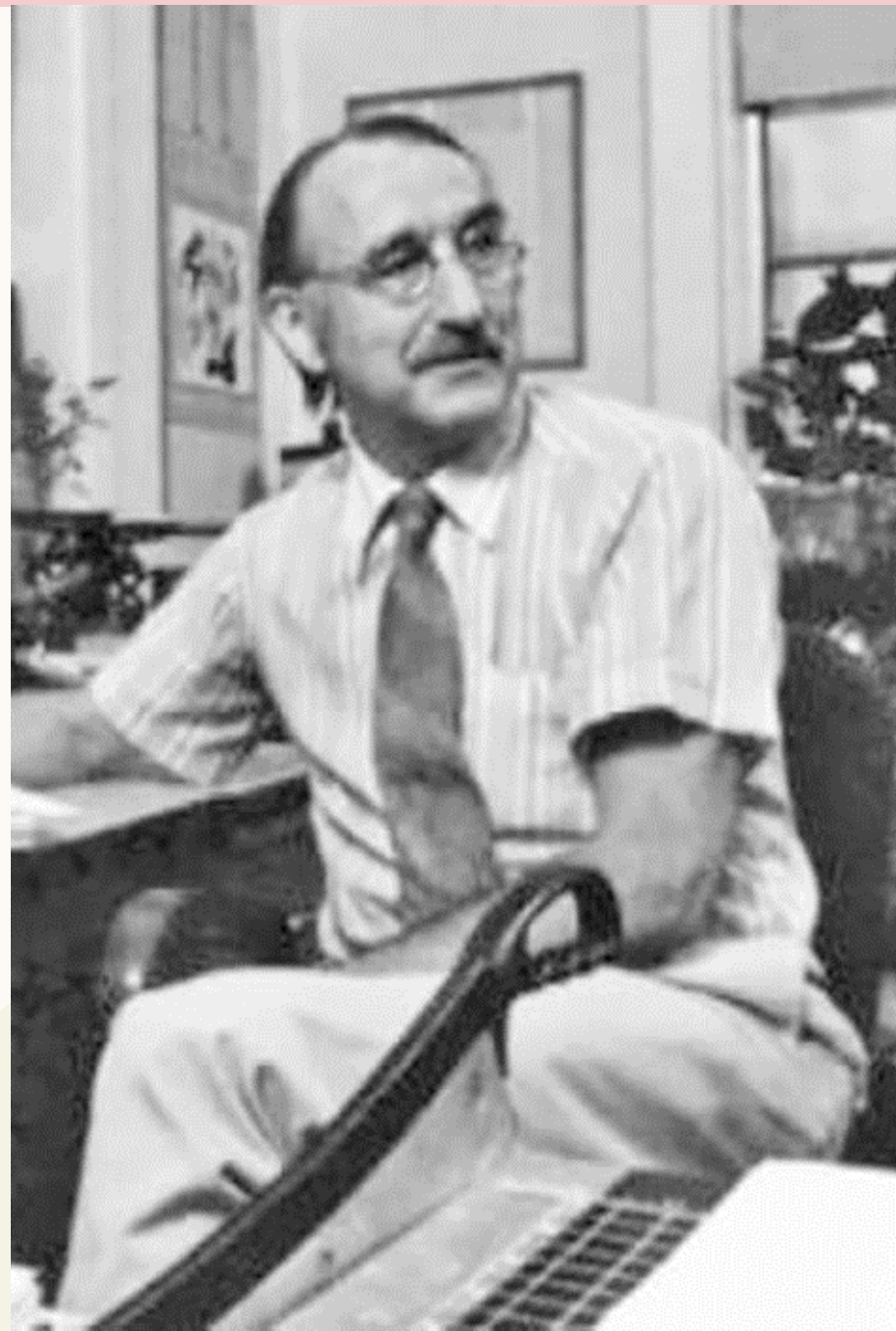
Р. Столлер «Стать і гендер» про розвиток мужності і жіночності»

Роберт Столлер

**ДЖОН ВІЛЬЯМ МАНІ (1921-2006 РР.) —
АМЕРИКАНСЬКИЙ ПСИХОЛОГ І СЕКСОЛОГ,
ДОСЛІДНИК БІОЛОГІЇ СТАТІ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ**

Ввів у вжиток такі терміни, як «гендерна
ідентичність», «гендерна роль»,

В 1970-Х РОКАХ ТЕРМІН «ГЕНДЕР» БУВ ШИРОКО ПІДРИМАНИЙ В СОЦІАЛЬНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ.

- Рода Унгер «Про редифініцію понять стать і гендер» (1979) запропонувала конкретизувати розмежування понять.
- Джудіт Шапіро «Антропология та вивчення гендеру» (1981)

Джудіт Шапіро

СУЧАСНА ТЕОРІЯ ГЕНДЕРУ ДОВОДИТЬ, ЩО СУСПІЛЬНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ ЧОЛОВІКАМИ ТА ЖІНКАМИ МАЮТЬ НЕ ТІЛЬКИ БІОЛОГІЧНЕ ПОХОДЖЕННЯ, А ПЕРЕВАЖНО НАБУТІ, ПРИПИСАНІ ІНДИВІДОМ СУСПІЛЬСТВОМ, КУЛЬТУРОЮ.

- Гендер є соціокультурним конструктом
- Це усталена культурою сукупність атрибутів, моделей поведінки, психологічних характеристик, ролей і смислів, які виробило суспільство і яке воно приписує чоловіка і жінкам.
- Гендер розглядається як соціокультурна інтерпретація фізичних відмінностей чоловіка і жінки.
- Стать - поняття, що охоплює морфологічні і фізіологічні відмінності чоловіка і жінки.

Гендерна теорія наполягає на запереченні біологічного детермінізму в стосунках між статями, і вказує на те, що поняття «жіноче» і «чоловіче» в різних соціокультурних умовах наповнені різним змістом

ДЖОАН СКОТТ «ГЕНДЕР: КОРИСНА КАТЕГОРІЯ ІСТОРИЧНОГО АНАЛІЗУ»

- (1) комплекс символів і образів, які характеризують “чоловіка” й “жінку” в культурі (гендерні стереотипи);
- (2) комплекс норм — релігійних, педагогічних, наукових, правових, політичних (гендерні норми);
- (3) проблему самовираження, суб’єктивного самосприйняття і самосвідомості особистості (гендерна ідентичність)
- (4) соціальні інститути, які беруть участь у формуванні гендеру (сім’я, система спорідненості, домогосподарство, ринок робочої сили, система освіти, державний устрій тощо).

ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ- ДОСЛІДЖЕННЯ, СПРЯМОВАНІ НА ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ І КУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЗАЦІЙ БІОЛОГІЧНОЇ

Політологія (проблема гендеру і влади)

Право (проблема рівноправ'я жінок)

Історія

Соціологія (соціальне конструювання гендеру)

Антропологія (крос-культурні дослідження)

Культурологія, (жінка в культурі, гендерні стереотипи)

Психологія (гендерні ролі, гендерна ідентичність)

Література (дослідження жіночої літератури, феміністична літературна критика)

Економіка (гендерна економіка)

ЗНАЧНА УВАГА СУЧАСНИХ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗОСЕРЕДЖЕНА ТЕОРЕТИЧНОМУ АНАЛІЗІ НЕРІВНОВАГИ, НЕЗБАЛАНСОВАНОСТІ СТАНОВИЩ ЖІНКИ Й ЧОЛОВІКА ТА ЇХНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ І ШАНСІВ У САМОТВОРЕННІ, САМОУТВЕРДЖЕННІ ТА САМОРОЗВИТКОВІ.

НАЙБІЛЬШ ВИРАЖЕНИМИ ЗАВДАННЯМИ Є:

вивчення ролі жінок і чоловіків як суб'єктів соціального світотворення, їх світобачення й потенційних можливостей у перетворенні соціальних відносин та їх упорядкованості;

вивчення об'єктивних соціальних, економічних, політичних та культурних умов, що породжують, зумовлюють і відтворюють нерівність статей, виявлення гендерно зумовленої природи всіх соціальних та інституційних відносин;

осмислення сучасної ролі жінки й чоловіка, їх позицій, формування методів їх соціального урівнення, пошук шляхів входження жінки в чоловічо-домінантну систему та надання їй нових властивостей, які б відповідали інтересам і потребам обох статей;

критика й перетворення сучасного національного й світового порядку, пошук нових форм упорядкування всіх соціальних відносин в інтересах жінки й чоловіка як рівноправних на основі відповідного аналізу діяльності, організації й управління світових і національних державних та громадських структур.

ОСНОВНІ НАУКОВІ КАТЕГОРІЇ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вихідним положенням гендерних досліджень є протиставлення жіночого та чоловічого, («фемінного» і «маскулінного») в різних культурах

В аксіологічному сенсі в такому розподілі помітна ієрархізація: найчастіше те, що символізує жіноче чи означене як жіноче в культурі, виявляється вартісно приниженим.

Гендерна
ідеологія

Гендерні
стереотипи

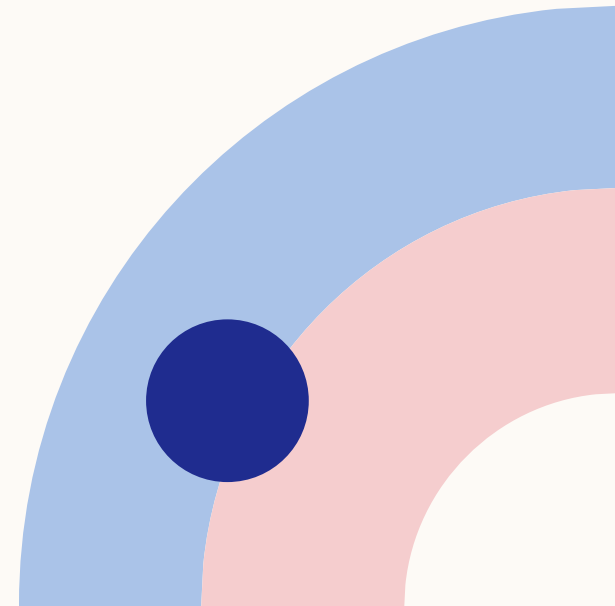
Соціальна роль

Соціальний
статус

Життєвий цикл
людини

ГЕНДЕРНА ІДЕОЛОГІЯ

Система поглядів, вірувань, норм, соціальних установок що регулює та впорядковує гендерну нерівність у суспільстві

ГЕНДЕНІ СТЕРЕОТИПИ

- Стереотипи: усталене ставлення до людей, подій, явищ, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами, яке не потребує додаткових аналітичних операцій.

Їх риси:

- Є стійкими
- Соціальні стереотипи - економлять ресурси

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Гендерні стереотипи (Gender stereotypes/stereotyping) – сформовані культурою узагальнені уявлення (переконання) про те, як поведуться чоловіки та жінки. Це один із видів соціальних стереотипів і зазвичай є стандартизованим, стійким, з емоційно-насиченим, ціннісно-визначеним образом

Сформовані історично

Пов'язані зі сформованою в культурі системою вартостей

Реалізуються в різних сферах

Суттєвою соціальною функцією гендерних стереотипів є захист групових цінностей у морально-етичній сфері

Часова стійкість та консервативність

Вибіркове сприймання інформації та емоційна наповненість

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Є основою гендерної ідеології, яка визначає культурні канони образу чоловіка та жінки,

Особливості соціалізації хлопчиків та дівчаток

Стратифікацію : ієрархію соціальних статусів

У доіндустріальних суспільствах маскулінні та фемінні риси були полярними і будь-яке відхилення від норми засуджувалось.

Чоловіче життя- інструментальне
Жіноче –емоційно -експресивне

СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ТА СТАТУСИ, ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ

Соціальна роль – перелік норм, які визначають, як повинні поводитись люди, які посідають певну соціальну позицію - статус

Життєвий цикл - відносно замкнуті та якісно відмінні етапи життя окремої людини

Соціальний статус- соціальне положення індивіда або соціальної групи в суспільстві.

Проживаючи в соціальних спільнотах, індивід займає певну соціальну позицію, пов'язану з правами і обов'язками, які накладаються суспільством на особистість.

Статуси поділяються на припусувані особі та досягнуті.

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ/ РОЛЬВА ТЕОРІЯ ОСОБИСТОСТІ

- це підхід до вивчення особистості, згідно з яким особистість описується за допомогою засвоєних і прийнятих нею (інтерналізація) або вимушено виконуваних соціальних функцій і зразків поведінки - ролей, що впливають з її соціального статусу в даному суспільстві або соціальній групі.

Кожна особа виконує спектр ролей, але одна завжди є домінантна

У традиційній українській культурі жінка : дружина, матір, дочка, господиня, хрещена і т.д.

Поняття «гендерного маркування ролей»

Неаповноцінне виконання ролей – соціальні санкції.
Соціальний контроль: цензор або хранитель норм

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ (Т. ПАРСОНС)

Гендерна соціалізація - процес опанування індивідом гендерної системи.

Гендерна ідентичність індивіда - усвідомлена приналежність до тієї чи іншої гендерної групи.

МЕТОДИ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

- Гендерний аналіз – метод для аналізу даних в різноманітних сферах, для виявлення існування гендерної нерівності або гендерної асиметрії

МЕТОДИ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Історико-генетичний метод

Соціально-психологічні методи вивчення гендеру передбачають вивчення соціально конструйованих жіночих і чоловічих ролей, відносин та ідентичності, статевих особливостей, психологічних характеристик тощо.

Соціологічні методи вивчення гендеру дають змогу визначати будь-які гендерні параметри, співвідносити їх з іншими соціальними характеристиками

Комплексний підхід